
Ten geleide

De Wet op het Basisonderwijs (WBO)* treedt op 1 augustus 1985 in werking. De perspectieven die hiermee geopend worden voor ons primaire onderwijs en de uitdagingen die in de nieuwe wet besloten liggen, gaven de redactie aanleiding een themanummer van Pedagogische Studiën rond dit gebeuren samen te stellen.

Het lag voor de hand dat na de invoering van de z.g. Mammoetwet in 1968 een herziening van de uit 1920 daterende en daarna op enkele punten bijgestelde Wet op het Lager Onderwijs moest plaatsvinden, alleen al omdat belangrijke sectoren van ons onderwijsstelsel, die voordien werden geregeld bij de LO-wet, overgeheveld zijn naar de Wet op het Voortgezet Onderwijs. Deze 'opschoningsprocedure' was onontkoombaar. Zeer opmerkelijk is echter wat er in de periode dat gedacht werd over deze 'opschoning' plaatsvond: opmerkelijk vooral uit oogpunt van onderwijs-innovatie. In een toch betrekkelijk korte spanne tijds van ongeveer tien jaar is de wetgevende gemeenschap – in deze verzamelaar vatten we de vele instanties met invloed op het eindprodukt WBO samen – bereid gebleken een aantal in het denken over ons basisonderwijs reeds langer levende verlangens te honoreren. Als we deze innovaties met enkele trefwoorden willen aanduiden kunnen we zeggen dat de WBO de integratie van ko en lo mogelijk maakt en duidelijke perspectieven biedt voor een nieuw schoolconcept voor dit geïntegreerde basisonderwijs. Twee onderwijskundige veranderingen, die vergaande opgaven voor ons primaire onderwijs inhouden en niet voortvloeiën uit een opschoningsoperatie.

In het artikel van Doornbos 'Het school-

concept van de nieuwe basisschool; vernieuwing en integratie' wordt uiteengezet hoe de ontwikkeling ten aanzien van het wetgevende werk betreffende de integratie van ko-lo plaatsvond en worden tevens de grondlijnen van het zich geleidelijk ontwikkelende schoolconcept geschetst. Uit deze bijdrage spreekt duidelijk een voldoening over de ruimte die de politiek heeft gecreëerd en 'de uitdagende opgave voor de mensen op en nabij de werkvloer, de onderwijsgeevenden, ondersteuners en bestuurders'. Opmerkelijk is dat deze groepen wellicht met Doornbos instemmen wat betreft de grote lijnen en de opgaven, maar dat zij zich, getuige de vele krantenberichten wat betreft de mogelijkheden tot realisatie door de overheid ook in de steek gelaten voelen: het vele werk moet met wel zeer beperkte financiële en/of personele middelen worden gerealiseerd. Een zorgpunt overigens waaraan ook Doornbos geteet op een noot bij zijn artikel in dit nummer niet voorbijgaat.

Integratie beoogt ook continuïteit in het leren. De integratiegedachte en de ontwikkeling van een nieuw schoolconcept staan dan ook niet los van elkaar. Vanuit de (lange!) traditie kenden het kleuteronderwijs en het lager onderwijs een duidelijk verschil van instelling en schoolklimaat. De pleidooien voor een aparte kleuterschool waarbij het typisch-eigene van de kleuteropvoeding door een wettelijke regelgeving wordt beschermd tegen een overheersing van het taak- en prestatiegerichte werken op de lagere school zijn nog niet verstornd. Van Parrerens analyseert in zijn artikel 'Van kleuter tot schoolkind: continuïteit in het leren?' de houdbaarheid van de te berde gebrachte argumenten en wijst met behulp van ontwikkelings- en leerpsychologische gedachten op de mogelijkheden tot een evenwichtige oplossing.

Een nieuw schoolconcept ontstaat niet per decreet, ook niet door een nieuwe wettelijke regelgeving. Vele grondgedachten voor dit nieuwe concept zijn o.a. door de I.C.B. reeds aangedragen, maar zullen mede door het werken aan eigen schoolwerkplannen in

* De paragraaf van de WBO waarin de inrichting van het onderwijs wordt geregeld, is aansluitend op dit Ten geleide opgenomen.

iedere individuele school gestalte moeten krijgen. De wettelijke voorschriften leggen hiertoe een en ander vast zonder al te dwingend te zijn. Dit blijkt duidelijk uit het artikel van Van Bruggen en Gorter 'De canon voor het onderwijsaanbod in het basisonderwijs'. De overheid is wat betreft de cano- vorming terughoudend geweest: een loffelijke duidelijkheid wat de grote lijnen van het aanbod aangaat wordt gepaard aan een wijze van formuleren, die niet belemmerend werkt ten aanzien van diverse mogelijkheden tot onderwijsvernieuwing.

Men kan zich de vraag stellen of deze open wijze van formuleren scholen wel of niet dwingt tot vernieuwing. In ieder geval kan worden geconstateerd dat zij scholen verplicht zich te verantwoorden voor praktijken (zoals het aan het leerstofjaarklassensysteem inherente zittenblijven) die op gespannen voet staan met datgene wat de wetgever in art. 8, 1e lid, aan iedere jonge staatsburger toezegt, namelijk 'dat het onderwijs wordt afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van de leerlingen'. In de WBO is tot op zekere hoogte sprake van een omkering van de bewijslast: waar onder het regime van de L.O.-wet 1920 niet-traditioneel en niet-klassikaal onderwijs alle moeite moest doen om wettelijke erkenning te vinden, zal het thans, gelet op de uitgangspunten, meer moeite kosten traditioneel onderwijs te verantwoorden. Interessant wordt dan de vraag hoe de uitvoerende macht, i.c. de minister en de rijksinspectie, enerzijds de discrepantie tussen wet en praktijk zal verkleinen en an-

derzijds zal toetsen. Een Amerikaanse bezoeker aan ons land vroeg zich mogelijkwerwijs om deze reden af, of deze Nederlandse poging tot innovatie per wetgeving niet te gedurfd zou moeten worden genoemd (Educational leadership 40, 1983, p. 3).

Het innovatieproces basisschool zoals dat vanaf plm. 1975 gestalte kreeg, komt in de opgenomen bijdragen niet afzonderlijk aan de orde. Aspecten van dit proces, gehouden tegen het licht van een vijftal benaderingen in de voorlichtingskunde, worden echter genoemd in het artikel van Van den Berg. Hoewel de voorlichtingskunde in de jaren zestig een belangrijke impuls vormde voor het ontstaan van innovatietheorieën in het onderwijs, was zij lange tijd uit het vizier. Het is interessant na te gaan welke ontwikkelingen zich intussen op dat terrein hebben voorgedaan en wat de mogelijke betekenis ervan is voor de ondersteuning en begeleiding van de beoogde veranderingsprocessen.

In het laatste artikel van dit themanummer 'Het Project Vernieuwend Lager Onderwijs in België. Analyse van enkele ontwikkelingen' schetst Vandenberghe de vergelijkbare complexe pogingen in ons buurland tot vernieuwingen van het primaire onderwijs. Het is van belang van de verschillen in aanpak in de beide landen kennis te nemen en deze naar hun effecten te blijven volgen.

Namens de redactie

J. Sixma

S. de Witt

DE INRICHTING VAN HET ONDERWIJS ONDER DE WBO

Art. 8.1. Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat de leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen. Het wordt afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van de leerlingen.

2. Het onderwijs richt zich in elk geval op de emotionele en de verstandelijke ontwikkeling, en op het ontwikkelen van creativiteit, op het verwerven van noodzakelijke kennis en van sociale, culturele en lichamelijke vaardigheden.

3. Het onderwijs gaat er mede vanuit dat de leerlingen opgroeien in een multiculturele samenleving.

Art. 9. 1. Het onderwijs omvat, waar mogelijk in samenhang:

- a. zintuiglijke en lichamelijke oefening;
- b. Nederlandse taal;
- c. rekenen en wiskunde;
- d. Engelse taal;
- e. enkele kennisgebieden;
- f. expressie-activiteiten
- g. bevordering van sociale redzaamheid, waaronder gedrag in het verkeer;
- h. bevordering van gezond gedrag.

2. Bij de kennisgebieden wordt in elk geval aandacht besteed aan:

- a. aardrijkskunde;
- b. geschiedenis;
- c. de natuur, waaronder biologie;
- d. maatschappelijke verhoudingen, waaronder staatsinrichting;
- e. geestelijke stromingen.

3. Bij de expressie-activiteiten wordt in elk geval aandacht besteed aan:

de bevordering van het taalgebruik, tekenen, muziek, handvaardigheid, spel en beweging.

4. Op de scholen in de provincie Friesland wordt tevens onderwijs gegeven in de Friese taal, tenzij gedeputeerde staten op verzoek van het bevoegd gezag ontheffing van deze verplichting hebben verleend.

5. Daar waar naast de Nederlandse taal, de Friese taal of een streektaal in levend gebruik is, kan de Friese taal of de streektaal mede als voertaal bij het onderwijs worden gebruikt. Voor de opvang in en de aansluiting bij het Nederlandse onderwijs van leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond kan de taal van het land van oorsprong mede als voertaal bij het onderwijs worden gebruikt.

6. Onze minister kan in bijzondere gevallen, de Onderwijsraad gehoord, op verzoek van het bevoegd gezag goedkeuren dat wordt afgeweken van de voorschriften in het eerste tot en met het derde lid. De goedkeuring wordt verleend voor een bepaald tijdvak; zij kan voorwaarden bevatten.

Art. 10. 1. Ten behoeve van leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond kan het bevoegd gezag onderwijs in taal en cultuur van het land van oorsprong van die leerlingen in het schoolwerkplan opnemen. Bij algemene maatregel van bestuur, de Onderwijsraad gehoord, wordt be-

paald op welke leerlingen de vorige volzin van toepassing is.

2. Tot het onderwijs bedoeld in het eerste lid, kunnen ook niet op de school ingeschreven leerlingen worden toegelaten, indien hun op de school waar zij zijn ingeschreven niet de gelegenheid wordt geboden dit onderwijs te volgen.

3. De leerlingen bedoeld in het eerste lid, zijn slechts verplicht het daar bedoelde onderwijs te volgen, indien hun ouders dit wensen.

4. Van de tijd besteed aan het onderwijs bedoeld in het eerste lid, wordt ten hoogste 2,5 uur meegeteld voor het aantal uren onderwijs dat de leerlingen krachtens artikel 11, vierde lid, ten minste per week moeten ontvangen.

5. De leerlingen die het onderwijs bedoeld in het eerste lid, volgen, mogen in afwijking van artikel 11, vierde lid, per dag ten hoogste 6 uren onderwijs ontvangen.

Art. 11. 1. Het onderwijs wordt gegeven volgens een schoolwerkplan dat een overzicht geeft van de organisatie en de inhoud van het onderwijs. Daarbij wordt er van uitgegaan dat de leerlingen in beginsel binnen een tijdvak van 8 aaneensluitende jaren de school kunnen doorlopen.

2. Het schoolwerkplan vermeldt ten minste:

- a. de leer- en ontwikkelingsdoelen van de school;
- b. de leerstofkeuze, de omvang van de leerstof en de ordening daarvan;
- c. de didactische werkvormen, de onderwijsleerpakketten met inbegrip van het ontwikkelingsmateriaal;
- d. de voorzieningen voor leerlingen die belemmeringen ondervinden in het leer- en ontwikkelingsproces en de betrekkingen die bestaan met scholen voor speciaal onderwijs, scholen voor voortgezet speciaal onderwijs of scholen voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs;
- e. de schoolorganisatie, waaronder begrepen de indeling in groepen en andere regelingen met het oog op de inrichting van het onderwijsleerproces;
- f. de wijze waarop wordt nagegaan of en in hoeverre door de organisatie en de inhoud van het onderwijsleerproces de gewenste resultaten worden bereikt;
- g. de wijze waarop de voortgang van de leerlingen wordt beoordeeld en daarover wordt gerapporteerd;
- h. de wijze waarop het contact met de ouders wordt onderhouden;
- i. de wijze waarop faciliteiten worden gebruikt die het Rijk beschikbaar stelt voor bepaalde doeleinden of groepen leerlingen;
- j. een geschillenregeling in geval van verschil van opvatting over de inrichting van het schoolwerkplan als bedoeld in artikel 13.

3. Indien de school betrekkingen onderhoudt met een instelling uit de onderwijsverzorging, een of meer opleidingsinstituten voor onderwijzend personeel, scholen voor aansluitend voortgezet onderwijs, opvoedingsinstellingen voor de nog niet schoolgaande jeugd of andere welzijnsinstellingen, wordt daarvan in het schoolwerkplan melding gemaakt.

4. Het schoolwerkplan wordt uitgewerkt in een

activiteitenplan waarin de activiteiten van de leerlingen voor een bepaald tijdvak en de taken van het onderwijzend personeel worden opgenomen. Het activiteitenplan wordt zodanig ingericht dat de leerlingen in de eerste 4 schooljaren per week, verdeeld over 5 of 6 dagen ten minste 22 en in de overige schooljaren ten minste 25 uren onderwijs ontvangen. Per dag ontvangen de leerlingen ten minste 2,5 en ten hoogste 5,5 uur onderwijs, waarbij een evenwichtige verdeling van activiteiten in acht wordt genomen.

5. Het activiteitenplan geeft tevens aan de schooltijden, vakanties en andere vrije dagen. Voor afwijking van het daarover in het activiteitenplan bepaalde is toestemming van de inspecteur vereist.

6. Een schooldag dient voor alle leerlingen op hetzelfde tijdstip aan te vangen en te eindigen.

7. Onze minister kan, de Onderwijsraad gehoord, op verzoek van het bevoegd gezag goedkeuren dat wordt afgeweken van de voorschriften van het eerste lid, tweede volzin, en van het vierde lid, tweede en derde volzin. Hij kan daarbij voorwaarden en beperkingen stellen.

8. Onze minister kan bepalen in welke gevallen van het zesde lid kan worden afgeweken.

Art. 12. 1. Per jaar ontvangen de leerlingen bij een vijfdaagse schoolweek op ten minste 200 dagen onderwijs, en bij een zesdaagse schoolweek op ten minste 240 dagen.

2. Indien een leerling gedurende een deel van de

week onderwijs ontvangt op een school voor speciaal onderwijs, onderscheidenlijk op een school voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs, telt de tijd gedurende welke de leerling dit onderwijs ontvangt mee voor het aantal uren onderwijs dat de leerling ten minste moet ontvangen.

3. Onze minister kan begin en eind van de zomervakantie vaststellen die niet voor alle scholen gelijk behoeven te zijn.

Art. 13. 1. Het bevoegd gezag stelt op voorstel van het onderwijzend personeel ten minste eenmaal in de 2 jaar het schoolwerkplan en jaarlijks het activiteitenplan vast.

2. Het bevoegd gezag zendt het schoolwerkplan dan wel de wijzigingen daarvan onmiddellijk na de vaststelling aan de inspecteur. Het bevoegd gezag zendt het activiteitenplan voor de aanvang van het schooljaar aan de inspecteur.

3. Indien de inspecteur van oordeel is dat het schoolwerkplan of het activiteitenplan, hetzij afzonderlijk, hetzij in relatie tot elkaar, niet voldoen aan de wettelijke voorschriften, treedt hij in overleg met het bevoegd gezag.

4. Leidt het overleg niet tot overeenstemming dan legt de inspecteur het verschil van inzicht voor aan Onze minister. Indien Onze minister de bezwaren van de inspecteur deelt, vraagt hij de beslissing van de Onderwijsraad. Het bevoegd gezag onderwerpt zich aan het oordeel van de Onderwijsraad.